

Indholdsfortegnelse

	Forord	7
<i>Kapitel 1:</i>	Hvad er kreativitet?	11
<i>Kapitel 2:</i>	Kan man lære at være kreativ?	33
<i>Kapitel 3:</i>	To eksempler på kreative former for mesterlære	53
<i>Kapitel 4:</i>	Tættere på betingelser for kreativitet – hvordan får man adgang til at være kreativ?	69
<i>Kapitel 5:</i>	Kan man organisere en kreativ og innovativ arbejdsplads?	87
<i>Kapitel 6:</i>	Konklusion og perspektivering	99
	Litteratur	105

Forord

Denne bog handler om kreativitet og læring i praksis. Den er baseret på beretninger fra personer, der er under oplæring eller som er anerkendte udøvere af forskellige erhverv. Disse beretninger er hentet fra bøger eller avisartikler, hvor især kunstnere og designere fortæller om, hvordan de ser på læring og kreativitet. Jeg inddrager desuden citater og resultater fra mine egne interviewstudier i perioden 2000-2007 om læring blandt ingeniører, elektroniklærning og fra et interview med en komponist. Bogen stiller spørgsmålet, om man kan lære at være kreativ? Hvis så, hvad er i givet fald betingelserne for dette?

Feiwei Kupferberg (2006, p. 37) skriver i sin bog *Kreative tider*, at læring og kreativitet er forskellige fænomener: ”Hvor kreativitet står for en radikal innovation, er læring snarere forbedring af noget bestående”. I denne bog ønsker jeg at udforske, om vi kan skelne så markant mellem læring og kreativitet, og om man kan lære at være kreativ? Det diskuteres også, hvorfor kreativitetsdiskursen tilsyneladende vinder frem i offentligheden og medierne og hvad det er, denne diskurs giver os mulighed for at tale om. I forbindelse med udarbejdelsen af bogen præsenterede jeg dens pointer i fem nordjyske ledernetværk. Som en af deltagerne sagde: ”Taler vi om kreativitet, fordi det er blevet det nye ideal for vores liv, hvor det tidligere måske var stabilitet og loyalitet? Er det så blevet et ufravigeligt krav, at vi skal være kreative og kan og skal alle være det?” Selvom jeg ikke decideret anlægger en kritisk vinkel på kreativitetsdiskursen, så er det væsentligt at have disse mere kritiske spørgsmål in mente, og som det fremgår af bogen, fastholder jeg også, at det at være kreativ ikke er noget, vi hverken kan eller skal kræve, at vi går rundt og er hver dag.

Med ordet kreativitet henviser jeg til det fænomen, at personer udvikler nye produkter og idéer i praksisfællesskaber, der ændrer eller skaber et nyt domæne og som anerkendes af andre. Kreativitet er den sociale omsætning af idéer, mens det mange vil kalde innovation, handler om den økonomiske nyttiggørelse af den gode, kreative idé. Men lad mig med det samme fastslå, at disse definitioner også rummer både eksklusive og problematiske aspekter. Hvad med alle de skøre påhit og skæve indfald, som aldrig vinder anerkendelse socialt og institutionelt? Ja, de er så ikke kreative, men netop skøre påhit og skæve indfald, som dog godt kan være en del processen mod kreativitet. Det er alment kendt, at nogle kunstnere og forfattere længe eller måske hele livet lever uden at andre opdager deres værker, så det kan godt være, at anerkendelsen for at være kreativ først følger posthumt eller meget sent i livet. Kreativitet viser sig blandt andet der, hvor forfattere udvikler en ny genre, hvor musikeren sætter sig igennem og anerkendes for at have udviklet en ny stilart, og hvor producenten udvikler et nyt produkt.

Men hvorfor skrive en bog om læring og kreativitet? Et svar er, at det fra flere sider i dag hævdes, at vi i Danmark skal leve af kreativitet og innovation (udvikle nye og salgbare produkter før de andre). Det ses eksempelvis i regeringsnotatet fra 2005 med titlen "Danmark skal leve af kreativitet". I dag skal produktet ikke være billigere, men snarere bedre, anderledes og gerne dyrere end konkurrentens, og det kræver, at man tænker og handler kreativt. Tendensen synes at være, at rosen, kaffen og turen i svømmehallen ikke bare sælges som rose, kaffe eller svømmetur, men med en særskilt historie tilknyttet, der kan give kunden en særlig oplevelse (Qvortrup, 2006; Jantzen & Arendt Rasmussen, 2007). Men vi ved endnu ikke ret meget forskningsmæssigt om, hvad kreativitet er i praksis og mindre om sammenhængen mellem læring og kreativitet. Hvis vi ligefrem skal leve af kreativitet (og ikke bare af brød og vand), så har vi brug for at vide mere om, hvad såkaldt kreative mennesker gør for at være kreative, og om man kan lave skoler og arbejdspladser, hvor lærings- og arbejdsmiljøerne er kreative?

Det er i denne bogs optik ikke sådan, at det skulle være forbeholdt bestemte sociale klasser i samfundet at være kreative (se Florida, 1999) eller at kreativitet kun angår det, vi betegner som kreative fag (inden for kunst, musik). Florida fremhæver, at kreative mennesker er risikovillige og selv-sikre og at kreativitet i en globaliseret verden vil være lokaliseret i de urbane centre eller på steder, hvor det er særligt attraktivt at leve for mennesket med

natur- og kulturtilbud. Som beskrevet af Qvortrup (2006), så er en lidt mere nøgtern tilgang ganske givet nødvendig. Kreativitet kræver også blod, sved og tårer, og danske eksempler på kreativitet findes ikke kun urbant, men også i Bredebro, hvor vi finder ECCO og i Billund med LEGO. Jeg fastholder således i denne bog, at det ikke kun er den såkaldt kreative, urbane klasse, der er kreativ. Både den lille detalje, der får et samleband til at virke bedre, og en stærk tekst, der ændrer filosofien eller transformeringen af vores forståelse af samlivsformer i 1968'erne, kan være udtryk for kreativitet. Alle ændringer kan udgøre vigtige bidrag inden for deres respektive sammenhænge og forudsætter en form for social anerkendelse.

Stilen i bogen er essayistisk. Pointer illustreres undervejs med inddragelse af eksempler, både fra avisartikler og fra de forskningsmæssige studier jeg har lavet gennem de senere år med fokus på læring. Jeg trækker her de resultater frem, der særligt handler om kreativitet.

Bogen er bygget op således, at jeg i kapitel 1 indkredser forskellige psykologiske definitioner på kreativitet. Det gør jeg, fordi jeg opfatter kreativitet som et psykologisk fænomen – psykologisk i betydningen noget som enkeltpersoner oplever og gør sammen i bestemte sociale praksis. Der tages især afsæt i Csikszentmihalyis bog *Creativity* fra 1996 og Sternberg & Luberts oversigtsgivende *Handbook of Creativity* fra 1999. Desuden inddrages Kupperbergs bog *Kreative tider* fra 2006 og herunder en række mindre empiriske studier af kreativitet.

I kapitel 2 skitseres den mulige relation mellem læring og kreativitet og herunder især udvalgte dele af den nyere psykologiske læringsforskning med særligt henblik på dens relevans i kreativitetsforskningen.

I kapitel 3 inddrages dernæst to fortællinger om mesterlære og kreativitet baseret på Edgar Tafels beretning om at være arkitektlærling hos den verdensberømte amerikanske arkitekt Wright og en beretning om Søren, en elektronikmekanikerlærling, der realiserer det, jeg kalder en innovativ læringsbane. Denne beretning er baseret på min bog om læring og identitet i erhvervsuddannelserne fra 2006 (Tanggaard, 2006a). Centrale passager i kapitlet er inspireret af en artikel under udarbejdelse, hvor vi udvikler ideen om en uren pædagogik (Tanggaard, L. & Brinkmann, S., 2008, in review). Her er hovedpointen, at læring aldrig er en ren mental proces, men altid handler om noget i en bestemt sammenhæng. I kapitlet argumenterer jeg for, at læring og kreativitet således også er forankrede i bestemte praksis

og grundlæggende handler om at lade sig involvere så dybt i praksisser og lære af dette, at man også har mulighed for at transformere dem indefra eller at bryde med dem. I dette kapitel kan man godt springe over nogle afsnittene mod slutningen, hvis man er mest interesseret i de mere praktiske aspekter af kreativitetsdiskussionen.

I kapitel 5 kigger jeg nærmere på, om og i så fald hvordan man kan organisere en kreativ arbejdsplads. Her er jeg inspireret af, hvad studier om læring og innovation i praksis kan tilbyde i forhold til at forstå betingelser for kreativitet.

Det afsluttende kapitel 6 opsamler bogens hovedpointer.

Udover disse tekster bygger bogen på en række inspirationskilder. Jeg skylder især Christian Jantzen en stor tak for at have opfordret mig til at undersøge forholdet mellem læring og kreativitet og tak for læsninger af udkast til bogen, til Svend Brinkmann og Kåre Egholm for spændende samtaler om uren pædagogik og ligeledes for gennemlæsning af et udkast til bogen, til Claus Homann fra Udviklingskonsulenterne for gode kommentarer til bogen og til Steinar Kvale og Klaus Nielsen for deres overbevisende argumentation for mesterlæren som både pædagogisk metafor og som et konkret forskningsområde. Det er en grundtanke i denne bog, at kreativitet handler mere om grundig oplæring, oparbejdelse af gode rutiner og stor kunnen inden for bestemte områder, end det handler om pludselig indfald eller ”guddommelig” inspiration. Jeg skylder også en tak og tanke til Claus Elmholdt. Claus har i sin forskning allerede meget tidligt sat fokus på det, han kalder de reproduktive, de rekonstruktive og de innovative aspekter af mesterlære (Elmholdt, 2004, 2006). Desuden vil jeg gerne takke studerende på Aalborg Universitet for stor inspiration og for deres altid nysgerrige og kritiske spørgsmål til min forskning. Desuden stor tak til Kajs 5 nordjyske netværk, hvor jeg fik lov at afprøve bogens pointer i praksis.